

Samogitia

Samogitia (lot.-Žemaitija)

2010 / 5 (49)

TURINYS

2 / Turisténē jaunima maršrutā. Pakeliaukem
pu Žemaitéjé

3 / Daug turistu sotraukontés Žemaitéjés
véitas

4–10 / Telšē: svarbesnē istuoréjés poslapē

11 / Himnas Telšiams

12–13 / Varnē – seniausis Žemaitéjés
dvasinis ér kultūrinis céntrö

14–15 / Pavigvíté dvars

16–20 / Ekspedicéjé, katrou metā iš metu
nuorës pakartuoté

21 / Užvéntis

22–23 / Kretinga: turistų dažniausiai
lankomos vietas

24–25 / Kretinga: svarbiausios istorijos datos
ir skaičiai

26–31 / Burbéšké dvars (Radviléšké rajuons)

32–36 / Tītuvienā ér Tītuvienu bernardinu
vienuolīns

Jaunims Žemaitéjuo

*Leidénie panauduotas Mukienés Danutés ér
Sungailienés Loreta portégrapéjés*

ELEKTRUONÉNIS ŽORNALS „SAMOGITIA“

LEIDIEJÉ:

REGÉJONU KULTŪRIINU
INICETIVU CÉNTROS ÉR AKADEMÉNÉ
ŽEMAITIU JAUNIMA KORPORACÉJÉ
„SAMOGITIA“

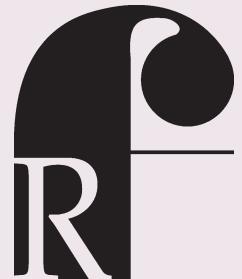
ADRESOS: GERBUTAVIČIAUS G.
10–213, VILNIOS. TEL./ FAKSOS
(8~5) 261 96 70,
MOB. TEL. 8 687 47 550.
E.L. P. zemaiciu@gmail.com

REDAKCÉNÉ KOLEGÉJÉ:

MUKIENÉ DANUTÉ
(REDAKTUORÉ, KOLEGÉJÉS
PIRMININKÉ)
GAUBÍS TUOMS
GAUBÍTÉ MARGARITA
MAZALS ARŪNS
SUNGAILIENÉ LORETA
ZAJANČKAUSKIENÉ INETA
ZAJANČKAUSKIS VALDIS

PRUOJEKTA REM

SPAUDUOS,
RADÉJÉ,
TELEVIZÉJÉS
RIEMÉMA FONDS

TURISTĒNĀ JAUNIMA MARŠRUTĀ

Pakeliaukem pu Žemaitējē

MUKIENĒS DANUTĒS ĒR SUNGAILIENĒS
LORETAS PORTĒGRAPĒJĒS

Šis mūsa žornala numeris – aple vēitas, katras rēktom aplonkītē kuožnam iš mūsa. Aiško, kvēitam tamstas pakeliautē pu Žemaitējē, gal kēik pasoktē ēr i šali – i Burbiškē dvara (Radvilēškē rajuons). Laiks tam pats geriausis – bēngas muoksla metā (tonkē muokīkluos tou pruogo īr organizoujemas ekskursējēs), vasaras karštē dā neprasēdiejē, vēsor īspūdinga atgēmosēs gamtuos žaloma, ūjontiū suodnu kvapā ēr kuožnuo pamēškie, dēdēsnemē medie širdi pliešontēs paukštiu gēismiū trielēs.

Tēi, katrēi miegst keliautē ēr jau ī skersā išēlgā išmaišē Žemaitējē, gal ēr pasakīs, ka nieka naujē če nebgali rastē, bet... Gīvenēms ruoda, ka kuožna išķīla, kuožna ekskursējē ūmuogou gal doutē dēdlē daug naujē ēr gera, je tik ons pats tuo nuor.

Tēp ka atséraskem koprēnē, dvērati, gerū draugū kompanējē ēr... i keliuonē.

Pradiekem anou nu Žemaitējēs suostēnēs – Telšiū, miesta, katros tuoki statosa igava pu 1926 metu, ka Telšiū (bovosēs Žemaitiu) vīskupējēs céntro bova pasirinkts tas miests.

Paklausikem aple Žemaitiu žemēs istuorējē...

1. Varnē–Beržē–Medviegalē pélekalnis–Puožerē–Biliuonē–Druobūkštē–Varnē (50 km).
2. Varnē–Pavandenē–Gērgždūtēs kalns–Medviegalē pélekalnis–Beržē–Varnē (65 km).
3. Varnē–Pavandenē–Viekšnalē–Loukē–Šatrējēs kalns–Loukē–Biržuvienā–Baltininkā–Janapuolē–Varnē (60 km).
4. Bilioniu pélekalnis–Medviegalē pélekalnis–Varnē–Pavandenē–Loukē–Šatrējēs kalns–Loukē–Kaunatava–Pabalvē–Žvierinčios (95 km).

Šatrējēs apīlinkēs

DAUG TURISTU SOTRAUKONTĒS TELŠIŪ RAJONA VĒITAS

TEKSTS ēR PORTĒGRAPĒJĒS SUNGAILIENĒS LORETAS

Džiuginienu dvars ēr muziejos.

Telšiū katedra.

Telšiū vīskupējēs kurējēs pastats.

Telšiū konēgū seménarējē.

Telšiū pērmuoji muokīkla.

Telšiū Švč. Mergelēs Marijēs Jiemēma i dongo (Mažuoji) bažnīcē.

Telšiū stačiatēkiu Šv. Mēkaluojaus cerkvē.

Bovusi aukštuoji Telšiū Talmuda muokīkla Ješiva.

Žemaitiū muziejos „Alka“.

Alfreda Juonoša žemaitēška-japuonēška suodība-muziejos.

Medē skulptūru ekspozicējē tautodailinika

P. Dužinskē muziejou.

Džiuga pēlekalnis.

Vasaras maluonomā...

Rainiū kančiuos koplīčē ēr muziejos.

Rainiū konkēniū mēškielis.

Panū kalns ēr koplīčē.

Pašatrējēs pēlekalnis (Šatrējē).

Juona Andriusevīčē muziejos Gaulienūs.

Varniū miestelē arkitektūrinis ansamblis.

Varniū regējuonénis parks.

Žemaitējēs vīskupīstēs muziejos.

Pavirvītē dvars.

Viekšnaliu etnograpinīs muziejos.

Biržuvienu dvars, parks.

Trīškiu senamiestis

Trīškiu dvars

TELŠĒ:svarbesnė istuorējēs poslapē

PARĒNGĖ SUNGAILIENĖ LORETA

Istuoréku atrasts seniausis Telšiū paménavuo-jéms īr iš 1450 metu (tumet Telšius aprašé Žemaitiu seniūns Kēsgailaitis Juons).

Telšiū dvars istuoréniūs šaltiniūs pradedams mē-navuoté nu XV omžiaus ontruos posés (īr spiejema, ka tas dvars stuoviejē terētuoréjuo, katra īr tarp Masté ežera ēr kelé i Žarienus). Dvars bova karaléškāsis.

1536 metās bovba ikorta Telšiū parapéjē.

Telšiū katedra (anuos vartā iš vakarų posés jau īr šeik tėik pasékeitė – papouštė skulptūruom)

Telšiū katedras švētuoriaus pėitū posė, katruo īr palaiduotė konégā (iš kairies) Mažielis Petras, Pletkos Jūzaps, Gargasos Ontuons

Telšiū katedras švētuoriaus vartā iš švētuoriaus posés

1545–1561 m. Telšiū laikituos bovo Trakū kašteljonus ēr Žemaitiu seniūns Chodkevičė Jeruonīms, vuo 1562–1579 m. – anuo sūnos, tēp pat Chodkevičė Jeruonīms.

1598 m. Telšiū laikituos bova tijūns Petkavičė Laurīns.

1601 m. sausė 1 d. Telšiū seniūnėjė bova atidouta valdītė LDK vielevininkou Valavīčė Andriou (uns bova përmāsis Telšiū seniūns).

1602 m. Telšiūs pastatāta përmuoji Ruomas katalēku bažnīčė.

1612 m. Telšiūs isteigta përmuoji mokīkla (pradiuos).

1618 m. Telšiū laikituoję ēr seniūnė bova Valavīčė Andriaus pati Goslauskatė-Valavīčienė Kuotrīna.

1618–1635 m. Telšiū laikituos ēr seniūns bova Lietuvuos pakancleris Sapiega Stepuons.

1624 m. i Telšius bova pavadintė atvīktė ēr isė-kortė vienuolē bernardinā. Tumet unt aukštiausės miesta kalvuos (Insulas) bova pradiets statītė vienuolīns.

XVII omžiou Telšiūs liuob rinktėis Žemaitiu sei-melė (ir pagrinda manitė, ka tou laiko Telšems bova soteiktas miesta privilegėjės).

(Nukelta i 6 p.)

Telšiū raujona savévaldībės pastats

Telšių katedra

(Atkelta iš 5 p.)

1635 m. Iéipas 20 d. Telšių seniūnėjė bova atidauta valdītē Piarnu kašteljuonou, paskiau – vavadarā Doenhofou Ernestou, katros Telšius valdē lig 1642 metu.

Nu XVII omžiaus Telšē īr vieningas urbanisténės struktūras miests.

1642–1655 m. Telšių laikītuoję ēr seniūnė bova Doenhoienė Kuotrina – Doenhuofa Ernesta pati.

1665 m. Telšiūs gīvena aple 280–320 žmuoniū.

1700 m. Telšiūs bova pastatīta naujē medénė katalēku bažnīčė (stuoviejė iki 1828 m.).

XVII omžiou Telšius valdē Žemaitėjės konėgaikštistės generalinis seniūns, LDK etmuons Oginiskis Ontuons Grégalios.

1710 m. par mara mérē aple do trečdalē Telšiū gīventuoju.

1720 m. vienuolems bernardinams bova pastatīta naujē medénė bažnīčė.

1721 m. karalios Augosts II Telšems soteikė teisę torietė torgo (anėi liuob vīktė kuožna sek-madėini) ēr keturis prekīmetius kuožnās metās. Tū patiū metu gegužės 24 d. Augustas II Telšiū valdītuoję paskirė Gorski Ontuona Andriaus sū-

no, katros valdē lig 1736 metu. Pu anuo mérteis Telšius valdē anuo ontruoji pati – Gadonātė-Gorskienė Konstancėjė, katra 1740 m. apséžanėjė so Semaško Jorgio. Pu veselės lig 1764 m. anodo karto valdē Telšius.

1743 m. Telšiūs vīka Telšiū paveta bajoru suvažiavėms (sesėjė).

XVIII omžiaus védorie Telšiūs veikė bajuoru kaliejėms.

1764 m. Telšē tapa Žemaitiu kunigaikštistės šiaurėnės dalėis repatricėjės centros – če bova isteigtė dvejuopė – Žemės ēr Péléis – teismā. 1775 m. tėi teismā bova perkeltė i Šiaulius, vo 1790 metās, steigont tretioujė Žemaitiu konėgaikštistės repatricėjė, anėi viel bova ikortė Telšiūs.

1761–1765 m. unt aukštiausés miesta kalvuos – Insulas – bova pastatīta mūrénė Telšiū švēntuos Marijės Luoretietės ir švēnta Ontuona bažnīčė.

1772 m. gegužės 2 d. Telšiū seniūniéjės valdītuoję bova paskérts Zabiela Jūzaps.

XVII–XVII omžės Telšē ēr anuo apīlinkės ne vēina karta kentiejė nu mara, kétū epidemėju ēr karts nu karta kélstontiū stépriū miesta gaisrū. 1780 m. bérzelie gaisrā sonaikéna aple posé miestelė.

1787 m. bova pradieta mūrénė vienuolīna statiba. Tou laiko bova statuoma ēr bažnīčė.

1790 m. Telšiūs bova aple 620 gīventuoju.

1791 m. groudė 6 d. karalios Stanisluovs Augsts Telšiams suteikė Magdeburga teisės ēr herba.

1793 m. Telšiūs vienuolē bernardinā isteigė tréklasė muokikla. Pr 10 metu ana bova reorganizouta i šesiū klasiu (turiejo gimnazėjés statusa).

1795 m. pu Lietovuos-Lénkėjės valstibės žlogėma Telšē atéteka Rusėjē ēr tapa apskréteis cėntro.

1796–1850 m. Telšiū seniūnėjė valdē Sabaliauskatė-Zabiela Marijė ēr Zabiela Henréks.

1797 m. Edukacénės kuomisėjės nutarimo Telšiūs bova atédarita iš Kretingos atkelta 5 klasiu muokikla. Tās patēs metās Telšē bova priskertė Lietuvuos gobernėjē.

1798 m. Telšiūs atédarita pérmuoji vaistėnė (pri-klausé Wilhelmui fon Cīglieriu).

XVIII o. pabaiguo soséformava Telšiū senamiestis.

1802 m. Telšiū miestas bova priskertas Vilniaus gobernėjē.

1818 m. pastatīta medénė evangeliku liuteruonu bažnīčė, katra 1875 m. perstatīta i mūrénė.

1831 m. telšéškē dalīvava 1831 ēr 1863 metu soklémūs.

1835 m. Telšiūs gīvenės vienuolis S. Gruosos parašė Žemaitėška gramatika (neišléka).

Telšiū konēgū seménaréjē

1843 m. Telšē bova priskertē Kauna gobernējē.

1853 m. oždarīts bernardinu vienuolīns.

1864–1904 m. nemažā sosépratusiu telšeškiu dalīvava tautēnemē jodiejēmē, platēna ēr skaitē uždrausta lietuvėška spauda lotinēškās rašmenīm.

1865 m. Telšiūs atēdarīta pēnkiū klasiu bajoru mokīkla.

Paminkla, stuovintē Telšiū céntrēnie aikštē, véršūnē

1867 m. ont bovosés Ruomas katalékū bažnīčés pamatū pastatīta neobizanténē stiliaus ortuoduoksu bažnīčē, katra 1934 m. bova priteista katalēkams

1867 m. Telšiū miesta céntré (aikštē) bova pa-

(Nukelta i 8 p.)

Telšē, Māstē ežers

telšiū panuorama

Bovusi senuoji Telšiū Torgaus aikštė šéndėin

(Atkelta iš 7 p.)

statīts giedas stolps ēr irēngts ešafuots.

1873 m. Telšiūs ikorta aukštuoji (universitetėnė) žīdū rabinu muokikla „Ješiva“.

1871–1874 m. pru Telšiū miesta bona nutėista geležinkelė Šiaulė–Lėipuojė atšaka.

XX a. pradiuo Milevičė Pelėksos Telšiūs suorganiza-va chuora, Narutavičienė īsteigė mergātiu muokiklā, katrai 1912 m. bova suteikts pruogimnazėjés statusos.

1907 m. rogpjüté 2 d. Telšiūs, prie Mastė ežera, bo-vusiuos kareivénies, ivīka lietovėšks vakars, katramē bova suvaidintas pjesės „Vel's spāstūs“, „Žélė galvuo – vel's oudéguo“.

1915 m. Telšiūs īsteigta lietoviu pruogimnazėjé.

1915–1918 m. miestė šeimininkava kaizerénės Vuokitėjés kariuomenė. Kara laiko miestė gīventuoju so-mažiejé aple 30 pruocentu.

1916–1940 m. Telšiūs veiké „Kankliu“ draugėjé.

1918 m. bova ikorta berniuku „Saulés“ draugėjés gimnazėjé, katra 1925 m. bova pavadinta Vīskopa Muotiejaus Valončiaus vardo.

1921 m. Telšiūs īsteigts Céntrénés valstibénés bēb-liuotekas skīrios.

1922 m. spalé 2 d. Telšiūs pradiejé veikti mokītuoju seménaréjé, nu 1953 m. ana vadénuos pedaguogéné muokikla (anuos veikla nutraukta 1957 m.).

1923 m. Telšiū mieste bova aple 4 690 gīventuoju.

1925 m. Telšiūs bova īsteigts Muotiejaus Valončiaus liaudés universitets.

1926 m. balondé 1 d. puopiežius Pijus XI īsteigé Lietovuos bažnīténē pruovincéjé. Tumet bova suformouta beveik vēsa etnéné Žemaitéjé apémonti Telšiū vīsku-

Telšiū Švč. Mergelės Marijės Jiemėma i dongo (Mažuoji) bažnīčė

pėjė, kuruos centro tapa Telšė. Tās metās pru Telšius nutéista Telšiū-Amaliū geležinkelė lénėjė, katra Telšius sojungė soauno ēr kétas artémiausēs pramuonės, kultūras ēr švėitėmo céntrās.

1927 m. spalė 4 d. atédarīta Telšiū vīskupėjės konégū seménaréjė (ontruoji aukštuoji muokikla Telšiūs).

1928 m. Telšiū vīskupėjės konégū seménaréjė bova pastatitė erdvė rūmā, Telšiūs pradiejė veiktė spaustovė.

1929 m. Telšiūs pastatitė Vīskupū rūmā (vīskupėjės kuréjės pastats).

1922–1930 m. Telšiūs veikė mokītuojū seménaréjė. 1944 m. anuos veikla bova atkorta.

1931 m. Telšems soteiktas pérmaeilė miesta teisės, isteigta Žemaitiu senuovės miegieju draugėjė „Alka“, pastatīts fabréks „Mastis“.

1931 m. rogpjūtė 5 d. Lietuvos švēitéma ministra isakīmo ikorta Telšiū medé apdérbėma védoréné muokikla, katra vieliau pavadinta Amatū muokiklo.

1925–1933 m. Telšē bova Žemaitėjės spaudos centros. Če bova leidams „Žemaičių prietelius“, „Žemaitis“, „Telšiū naujienos“, „Spauda ir gyvenimas“, „Ligonių kasų narys“, „Telšiū žinios“, „Žibintas“, „Mūsų filatelistas“, „Žemaičių žemė“, „Darbo žemaitis“ ēr dar nemažā kétū leideniū.

1932 m. Telšiūs veikonti Žemaitiu senuovės miegieju draugėjė „Alka“ isteigė kraštuotīras muziejo (dabar – Žemaitiu muziejos „Alka“).

1932 m. Telšiūs bova 28 gatvės, katrū bendros ilgis – 11,6 km.

1935 m. Telšiūs ikorta Telšiū sklondīma stuotės.

1935–1940 m. pri Masté ežera pastatīts Žemaitiu muziejos „Alka“ (muziejaus rinkénē če bova parkelté jau 1939 m.).

(Nukelta i 10 p.)

Telšiū panorama

Telšiū miests. Senéijė pramuonės īmuoniu pastatā

Telšiū miests

Iš kairies: Telšiū miesta panorama; Telšiū katedras pastata fragmēnts

Telšiū miests. Respublikas gatvė

(Atkelta iš 9 p.)

1936 m. pastatāta Vīskupa Muotiejaus Valončiaus gimnazijė, kubisténė stiliaus Šv. Mikaluojaus ortodusksū bažnīčė, Telšiū amatū mokīkla.

1940 m. Telšiūs bova 6 000 gīventuoju.

1941 m. nakti iš bérzelė 24 i 25 d. netolėj nu Telšiū, Rainiū mėškelie, bova nužudītė 74 Telšiū kai liejėma puoliténė kalénė.

1941–1945 m. fašisténės okupacéjés metás nacē nožodė aple 4 000 Telšiū ēr anuo apílinkiu židu tautibés gīventuoju.

1941–1949 m. Telšiūs veikė valstibinis Žemaitiu tētros.

1944 m. spalio 8 d. Sovietu arméjé išstūmė vuokitiū karénés pajiegas iš Telšiū. Tū patiū metu roudéni bova uždarīta Telšiū konégū seménaréjē.

1959 m. bova ikorts saviveiklénis Telšiū tētros (dabar – Žemaitės tētros), bovosé Amatū muokīklas patalpuos – Telšiū taikuomuosés dailés mokīkla, katra vieliau bova reorganizouta i Aukštesnioujé tai-kuomuosés dailés muokīklā.

1959 metás Telšiūs bova 13 460 gīventuoju, 1962 metás – 16 000 gīventuoju.

1967 m. péitvakarénie Masté ežera pakrontie po atvérō dango pradiets kortė Žemaitiu kaima buities muziejos (Žemaitiu muziejaus „Alka“ padalinīs).

1975 m. pradieję veikté Telšiū kultūras muokīkla, katra vieliau bova reorganizouta i Aukštesnioujé tai-kuomuosés dailés muokīkla.

1982 m. atédarīts Žemaitiu kaima buities muziejos (Žemaitiu muziejaus „Alka“ padalinīs).

1984 m. Telšiūs suorganizouta pérmuoji Lieto-vuos medalininku kūrībéné stuovīkla.

1989 m. atkorta Telšiū konégū seménaréjē.

1990 m. Telšiūs gīvena 34 000 žmoniū.

1998 m. rogsiejé 1 d. Telšiūs atédarīts Vilniaus dailés akademéjos fakultets.

1999 m. Telšiūs gīvena 34 900 žmuoniū.

Dabar Telšiūs gīven aple 30 000 žmuoniū.

Himnas Telšiams

MUZIKA ROBERTO TEKORIAUS
ŽODŽIAI BIRUTĖS JUOZAPAVIČIENĖS

Mums – septynios kalvos miesto atspindys.

Mums - Telšiai žemaičių sostinė – širdis.

Žilas mieste, tau – jaunų širdžių daina,

Tau – mūsų meilė, darbas ir svaja.

Tad gyvuok ilgai, tegul išnyks vargai,

Mylésime tave mes amžinai!

Tegu saulė nušvis tau,

Tegu laimė lydės, –

Ji varguos mums padės.

Tegu laimės žvaigždžių mums

Negailės net dangus –

Te laimingai gyvens čia žmogus.

Priedainis:

Tiktai tau, tiktai tau, tiktai tau

Mano mieste žodžius parinkau:

Tegu laimės žvaigždė patekės, –

Amžiaus gyvuos mus Telšiai!

Tiktai tau, tiktai tau, tiktai tau

Mano mieste ir vėl tau sakau:

Tegu laimės žvaigždė patekės aukštai, –

Te gyvuos mus Telšiai!

Mes – prie amžių slenksčio stovime visi.

Mes, seni bičiuliai arba svetimi.

Ir sutiksime mes vėl naujus metus,

Te naujas amžius laimės neužpūs!

O žvaigždžių lietus, tegu nuplaus takus

Į ateitį ir į draugų namus!

Tegu Mastis nuplaus mums, ne tik širdj, akis –

Laimės daug mums pažers ateitis!

Te Telšiams nepristigs dar anei laimės, sėkmės, –

Laimės miestui mūs širdys linkės!

Priedainis:

Paminklos pri pastata, katrau vėituo onkstiau
veikė pėrmuojį Telšių muokikla

Telšių miestas

Varniu panorama

VARNĖ – seniausis Žemaitėjės dvasinis ér kultūrinis céntros

PARÉNGÉ SUNGAILIENĖ LORETA.
PORTÉGRAPÉJÉS AUTOORÉS ÉR
MUKIENÉS DANUTÉS

Senuoje élga laika Varniu apílinkies gîvena žemaitė ér kuršė.

1314 m pérma karta paménauvuo Medininku (dabar – Varniu) vards – P. Dusburgieté „Prūsijos žemės kronika“

Medininku vîskupéjé bova īkorta 1417 metâs. Pérmuojo Žemaitiu vîskupo 1417 m. spalé 24 d. bova konsekrouts Vilniaus katedras klébuons Muotiejos iš Trakū (Muotiejos Trakiškis).

1416 m. pastatīta parapéné Varniu šv. Aleksandra bažnîcę (véina iš pérmuju bažnîčiu Žemaitéjuo).

1421 m. pastatīta Varniu katedra ér Vîskupa dvars, kanauninku kuréjés pastatā.

1469 m. Varniūs, pri katedras, bova isteigta véina iš dvjū pérmuju muokiklu dabarténés Lie-

tovuos terétuoréjuo (pérmuojo pradiejé veikté Vilniou)

1491 m. Varnems soteikta Kulmo savévaldas teisé.

XVI omžiou Žemaitéjuo vîkosemè tēp vadénamamé ontrâjemé Žemaitiu krékštë, svarbiausi vaidmeni atléka Žemaitiu vîskops Giedraitis Merkelis. Anuo paragints i lietovių kalba išverté ér pérmuojé lietovéška knînga Lietuovuos terétuoréjuo išleida Daukša Mékaluojos – („Katekizmas“, 1594 m.).

1622 m. Varniūs bova ikorta konégū seménaréjé.

1635 m. Varnems bova soteiktas Magdeburga teisés.

Pastatīta Varniu katedra. Pagrindinis fundatuorios bova Žemaitiu vîskops Pacos Kazémiers.

Iejėms į Žemaitijos vyskupystės muziejų

1725 m. bovosės senuosės katedras vėituo pastatita Švč. Trejybės bažnīčę, vuo 1765–1770 metās vėituo tuos bažnīčės bova pastatita konégū seménaréjé.

1774 m. perstatita Varniu šv. Alekséndra bažnīčę.

1790 m. Varnems bova soteikta atskéra prekibéné privilegėj.

1864 m. konégū seménaréjé iš Varniu bova perkelta į Kauna. Nu tuo laika Varniu reikšmie Žemaitėjės krašta dvasènemė ēr kultūrénemė gīvenémė pradiejé mažieté.

1927 m. konégs A. Juozapavičė pasérüpēna, ka miestelie, prišas bovusi Žemaitijos vyskupa M. Valončiaus noma, būtom iréngts M. Valončiaus skvers. Tamé skveré stuov paminklos M. Valončiou, katros bova atstatāts 1990 metās.

1950 m. Varnems soteiktas miesta teisés.

1950–1960 m. Varnē bova Varniu rajuona céntrōs.

Paminklos Žemaitijos vyskupų Giedraititou Merkelio ir kanauninkou Daukšą Mėkaloujou Varniū. Skulptuorius Sakalauskas Arūns

Varniu skvers

PAVIRVITÉ DVARS

TEKSTS ĘR PORTĘGRAPĘJĘS MUKIENĘS
DANUTĘS ĘR SUNGAILIENĘS LORETAS

Tas dvars – Telšiū rajuona Trīškiu seniūnėjés Pavirvíté kaimé. Je neženuosi kelé ēr Žemaitéjuo kuo nuors paklausí, kāp atrasté Pavirvítés (ne Pavirvíté) dvara, Tamsta gal nosiūsté ēr i Mažéikiu rajuona, nes tén tēp pat īr tuoks dvars, tik jau anuo pavadénémé – muotréškuoji giminie – Pavirvítés dvars.

XVIII omžiaus ontruuo posie – XIX omžiou suformouta Pavirvíté dvara suodība. Ana īr vaizdin-

Pavirvíté dvara suodības parka fragmēntā ēr svērns

Pavirvītē dvara suodības reprezēntacēnie dalie stuov pagrindinis suodības pastats – gīvenamāsis noms

Iki mūsa dēinū išlēkosē Pavirvītē dvara parka fragmēntā

guo vēituovie, Virvītēs opēs slienie, katruo sop mēškā. Suodības pastatā īr vēršutēnemē Virvītēs slienē terasas išķīšulie. Suodība ožēm 5,25 hektaru pluota. Iki mūsa dēinū īr išlēkusi reprezentačēné kēima dalēs, katruo stuov do pastatā, vēns iš anū – pagrindinis suodības pastats (gīvenamāsis noms). īr išlēkusi ēr dalēs parka, suodna, svērns. Suodības planēnē-erdvēnē struktūra sonaikinta XX omžiaus ontru posie.

Kultūras pavelda specelistā daugiausē vertēn

tuo dvara gīvenamuojē noma arkitektūras ipatībēs.

XVIII omžiaus pabaiguo Pavirvītē dvars priklau-
sē dēdēkams Šemetuoms, XIX omžiaus pradiuo –
Šemetātē Drauvet Mortā, vuo paskiau – anuos
dokterē Drauvet Oževskā Elenā. Lietovā atkūros
neprēklausuomībē, dvara atgava anuos sūnos Mi-
chalausks Valdemars.

Morta Šemetātē so sava vīro (Drauvet) sosépa-
žēna Pavērvītē dvarē, kor uns gīdies pu sožeidē-
ma. Drauvet bova Napaleuona armējēs karininks.

EKSPEDICÉJÉ, katrou metā iš metu nuorès pakartuoté

Lietouvuo jau senē tonkē sava gīvenémus matoujem ér vénas so kēto sosékalbam ne savas muotinu gimtoujé kalbo, vuo tēp, kāp tou laiko īr mums patuogiau. Iséleiduom i sava gīvenémus, kalba ér žuodius, katrū prasmie mums onkstiau nedédlē bova soprontama. Daubar jau ne vésument būtomem kétū soprastē, je sakítomem, ka darba dérbam. Je jau kuoks rimtiesnis rēkals, sakuom, ka proujekta igīvendēnam. 1998 metu pavasari, ka gautomem liešū véninam iš rimtū darbū atlékte (pruogramā igīvendinté), tēp pat rašiem pruojekta. Vuo, gavé iš PHARE Pilieténés vēsuomenés plietruos pruogramas finansēnē parama, ér proujekta igīvendēnuom. Išskértēnis ons bova. Vésé, katréi i tou darba bova itraukté, lig šiuol anou atmén. Par tou proujekta Akademénē žemaitiu jaunima korporacéjés „Samogitia“ narē karto so Lénkéjés Pamaré kašubu jaunimo suorganizava ekspedicéjé pu Žemaitéjés dvarus ér miestelius, rinka aple anus infromacéjé, portégrapava, vuo paskiau dā išleida ér atskéra žornala „Žemaitiu žemé“ numeri, skérta téms miestelemis ér dvarams, dā é kétas būdās – par radéjé, televizéjé, interneta – platēna sava sorinkta infromacéjé. Vuo svarbiausē tas, ka par tou ekspedicéjé pri bēndra kuošés katéla, pri ligi išnaktu degontiū laužū, sotvērtiejé ne tik korporacéjé, bet užsimezgē ér tvértē rišē so Lénkéjés Respublikas Pamaré kašubās. Ta draugistē lig pat šiuol tebie gīva.

Priséminkem tuos ekspedicéjés maršuta ér kou tumet, priš dvīléka metu, aple anou straipsnie „Ekspedicija „Senieji Žemaitijos dvarai ir miesteliai“ rašē Akademénē žemaitiu jaunima korporacéjés „Samogitia“ dabarténē pirmininké MUKĀTÉ-SUNGAILIENÉ LORETA

Portégrapéjés Mukienés Danutés ér
Mukâtés Loretas

Iš viršaus: Telšiai; vaizdas į Telšių katedrą iš Respublikos gatvės pusės

1998 m. rugpjūčio 5–17 dienomis Lenkijos kašubų ir Lietuvos žemaičių jaunimas dalyvavo Akademiniu žemaičių jaunimo korporacijos „Samogitia“ organizuotoje ekspedicijoje po senuosius Žemaitijos dvarus ir miestelius.

Pažintj su Lietuva iš Lenkijos atvykusi 10 jaunu žmonių, kurių dauguma priklausė Pamario kašubų kultūrinio susivienijimo studentų kelionių klubui „Pomerania“, grupė pradėjo Vilniuje. Vėliau, į ekspediciją įsi-jungus AŽJK „Samogitia“ nariams – Vilniuje studi-

juojantiems Žemaitijos vaikinams ir merginoms, kelias Panemune nusidriekė iki Žemaitijos. Savo kraštą patyrinėti panoro ir grupelė jaunujų kraštotyrininkų iš Skuodo bei Varnių – šių miestų mokyklų vyresniųjų klasių moksleiviai.

Ekspedicijos metu aplankyta didelė dalis senųjų Žemaitijos dvarų ir miestelių. Domėtasi ne tik išlikusiais, iki šių dienų gerai prižiūrimais dvarais, kuriuose dažniausiai veikia valstybės išlaikomi muziejai (Plungė, Renavas, Skuodas, Palanga, Kretinga), bet ir tais, kurie šiandien apleisti, neturi nuolatinių šeimininkų arba dėl lešų trūkumo netvarkomi (Plinkšių, Vilkėno, Šateikių ir kt.). Išsimintinas rietaviškės muziejininkės ponios Mildos Vyšteinaitės pasakojimas apie Rietavo dvaro įtaką puoselėjant kultūrinio gyvenimo tradicijas šiose apylinkėse, vystant techninę pažangą Lietuvoje. Neišdildomi įspūdžiai iš Švėkšnos miestelio, paslaptingu piktozolėse pasislėpusio Vilkėno dvaro rūsių, puikių Renavo rūmų, gražių Plinkšių apylinkių. Aplankytas Žemaičių būties muziejus, susimąstyti paskatino akmenyje ir medyje įprasmintas Orvydų gyvenimas Salantuose, Vaclovo Into įkurtas ir jau keletą dešimtmečių puoselėjamas akmenų muziejus Mosėdyje, raketinė bazė-muziejus Plokštinėje, netoli Platelių, Lenkimų gyvenvietės, Skuodo miesto ramybė. Pasimėgauta ir vasariškomis Palangos kurorto nuotaikomis, pabuvota ir visam katalikiškam pasaulei šventose vietose: Žemaičių Kalvarijoje,

(Nukelta į 18 p.)

Atstatyti Platelių (Plungės r.) dvaro pastatai

Platelių ežeras

Iš kairės: Telšių vyskupijos kurija ir Pāvandenės (Telšių rajonas) bažnyčia

(Atkelta iš 17 p.)

Kryžių kalne prie Šiaulių, Tytuvėnuose, Šiluvoje, dalyvauta „Vienuolynų kelio“ renginiuose Vilniuje ir tradicinės Žemaičių akademijos vasaros konferencijos, įvykius Plateliuose, atidaryme.

Žemaitiškų dainų, žaidimų ir šokių draugus iš Lenkijos, Žemaitijos miesteliuose į ekspedicijos dalyvių vakarones atėjusius vietinius žmones mokė AŽJK „Samogitia“ folkloro kolektyvas „Virvytė“, o Lietuvos pajūrio

krašto dainas Palangoje ekspedicijos dalyviams priminė balsingos kurorto etnografinio ansamblio „Mėguva“ dainininkės.

Per dešimtį dienų Žemaitijoje pamatyta, patirta daug. Stebino kašubų susidomėjimas (gal net didesnis nei pačių žemaičių) lenkų ir lietuvių santykiais Žemaitijoje XVII–XX a., faktai iš dvarų savininkų gyvenimo, mūsų istorija bei kultūra.

Ekspedicijos metu atlikta lankomų objektų fotofikacija, vyko susitikimai su vietiniais gyventojais, pa-

Kelmės dvaro centriniai rūmai (dabar – Kelmės krašto muziejus)

pildyta, patikslinta jau prieš ekspediciją Žemaičių kultūros draugijos redakcijos ir AŽJK „Samogitia“ jégomis surinkta faktinė medžiaga apie senuosius Žemaitijos dvarus ir miestelius. Buvo renkama ir tautosaka, bene

Kelmės dvaro pagrindiniai vartai, anksčiau naudoti ir kaip dvaro biblioteka, kalėjimas

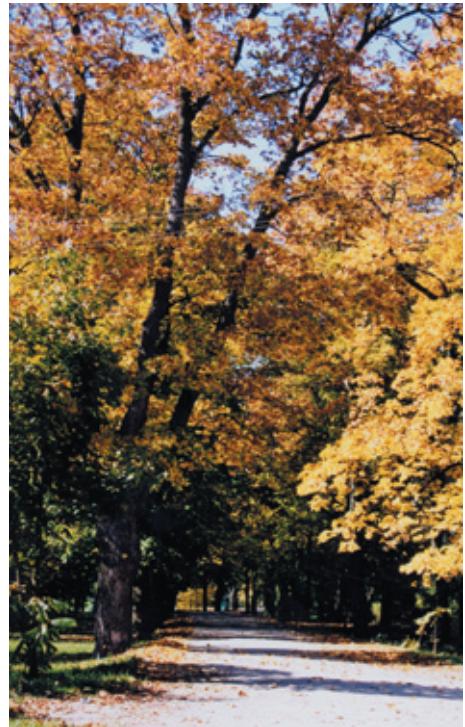
kasdien vyko ekspedicijos dalyvių vakaronės, susitikimai su lankomu vietovių gyventojais, bendri koncertai. [...]

Akademinių žemaičių jaunimo korporacija „Samogitia“ Lietuvos Respublikos Teisingumo ministerijoje įrengiota 1996 m. pabaigoje. Tiems, kurie domisi žemaičių studentų kultūrinių sąjūdžių istorija, gerai žinoma tarpukario metais Lietuvos aukštosiose mokyklose veikusių žemaitiškų korporacijų, kurios dažnai vadindavosi „Samogitia“, veikla. Korporacija, įgyvendindama kultūrinę-edukacinę programą „Žemaičių akademinių jaunimo kultūriniai sambūriai XVII–XX amžiais“, šiemet yra surinkusi nemažai medžiagos apie šių studentiškų organizacijų veiklą. Ji jau pateikta elektroniniame leidinyje „Žemaitija“ www.samogit.lt. Neseniai įkurta Akademinių žemaičių jaunimo korporacija „Samogitia“ – bandymas atkurti buvusių korporacijų veiklą, vienyti jvairiose aukštosiose mokyklose besimokantį, Žemaitijos istorija ir kultūra besidomintį jaunimą ir skatinti jį aktyviau dalyvauti visos Lietuvos kultūriniai ir moksliniai gyvenime. Korporacijos branduolių sudaro jvairiose Vilniaus aukštosiose mokyklose besimokantys studenai, prie jų jungiasi jaunimas iš jvairių Žemaitijos miestų ir miestelių. [...] Vilniaus žemaičių jaunimas turi sa-

Viršuje – Kelmės dvaro parko fragmentas, apačioje – Kelmės bažnyčios bonios

(Nukelta į 20 p.)

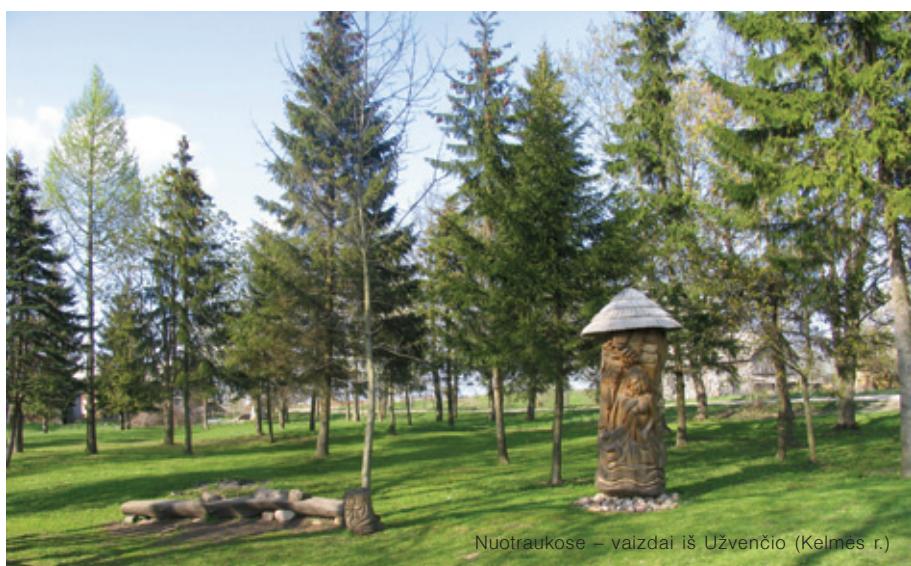

(Atkelta iš 19 p.)

vo folkloro kolektyvą „Virvytė“. Korporacija [...] daug kuo prisideda leidžiant ŽKD redakcijos leidinius.

Su Pamario kašubų kultūriniu susivienijimu bei studentų klubu „Pomerania“ „Samogitia“ korporacija bendrauja nuo 1997 m. pavasario. Praėjusią vasarą grupė AŽJK „Samogitia“ narių dalyvavo tarptautiniame baidarininkų sąskrydyje Lenkijoje, kurį organizavo Šv. Maksimilijano Kolbe namai Gdanske (direktorius tévas Roman Deyna). Šio sąskrydžio metu turėjome galimybę paplaukioti Lenkijos ežerais ir upėmis, susipažinti su kaimyninės šalies gamta, kultūra, pramokti lenkų kalbos. Sąskrydžio metu glaudesni ryšiai užmegzti ir su Pamario kašubų kultūriniu susivienijimu, studentų klubu „Pomerania“. Šiemet AŽJK „Samogitia“ kartu su šiuo klubu įgyvendina projektą „Lenkų ir lietuvių ilgamečio bendradarbiavimo pėdsakai senosiuose Žemaitijos dvaruose“. Šį projektą remia ne tik žemaičių kultūriniai judėjimai, veikiantys Lietuvoje, bet ir PHARE Pilietinės visuomenės plėtros programa. Vilniuje ir Žemaitijoje vykusi tarptautinė ekspedicija po senosius Žemaitijos dvarus ir miestelius – tai dalis minėto projekto. [...]

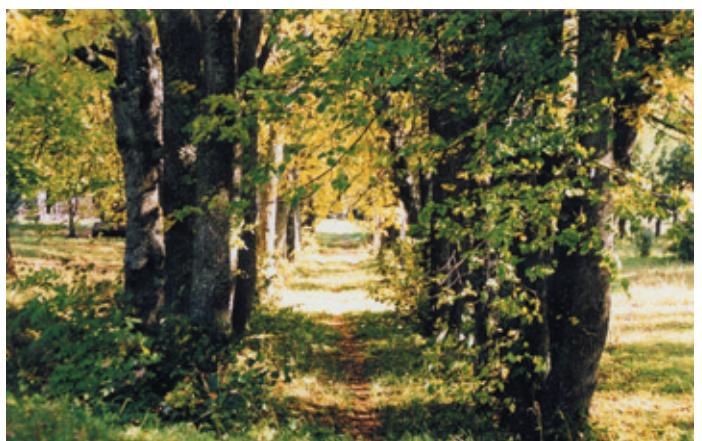
Nuotraukose – vaizdai iš Užvenčio (Kelmės r.)

Atlankoje – vaizdai iš Užvenčio: bažnyčia, dvaro sodyba pavasarį, vasarą, rudenį, parko fragmentai, dvaro alėja, malūnas, dvaro svirnas, kuriame veikia Užvenčio krašto muziejus

UŽVENTIS

*Sungailienės Loretas, Mukienės
Danutės portégrapéjés*

KRETINGA: turistų dažniausiai lankomos vietos

Kretinga. Buvę Kretingos grafų Tiškevičių dvaro rūmų žiemos sode (dabar – Kretingos muziejus)

* Daugiausiai turistų Kretingoje sulaukia Kretingos muziejus – buvusi grafių Tiškevičių dvaro sodyba (suformuota XIX a. vid.), kurioje iki šiol itin žavieji gražiai prižūrimu, egzotiškais augalais džiuginantis Žiemos sodas.

* Puikiai sutvarkyta Kretingos miesto Rotušės aikštė ir centrinės dalies gatvių tinklas (XVII a. urbanistikos paminklas).

* Miesto parke, šalia bažnyčios esanti Lurdo grota (įrengta 1933 m.).

* Senosios parapijos kapinės, kuriose yra Šv. Jurgio koplyčia (XIX a. I p.), pranciškonų vienuolių kapai (XIX a.), botaniko, pamokslininko, vienuolio J. A. Pabrėžos kapas (1849; koplytėlė 1933 m.), J. Palionio, J. Čičinsko kapai (1920–1921 m.), valstybės veikėjo generolo V. Nagiaus-Nagevičiaus kapas, Kretingos apskrities „Kardo“ rinktinės rezistenčių kapas (1922 m., architektas E. Giedrimas), paminklas lietuvių tautos kančioms atminti (1989 m., architektas E. Giedrimas).

* Kretingos parapijos naujosios kapinės, kuriose dėmėj savo išskirtinumu patraukia grafių Tiškevičių šeimos koplyčia-mauzoliejus (pastatyta 1893 m., architektas K. E. Strandmanas), vienuolių pranciškonų kapavietė, Pranciškonų ordinu atgaivintojo Lietuvoje tévo P. Bizausko O. F. M. kapas (1937 m.), paminklas kariams savanoriams, koplytėlė su XX a. pr. skulptūra „Švč. Mergelė Marija“. Vilniaus g.

* Turistai domisi ir Šv. Antano rūmais (buvo prie glauda Amerikos lietuviams).

* Nuolat lankytojų sulaukia ir Pranciškonų ordinu vienuolyne ir Viešpaties

Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai bažnyčios pastatų ansamblis (1605–1617 m.).

* Kiekvieną sustoti pakviečia prie pagrindinio jėjimo į Kretingos bažnyčios šventorių stovintis paminklas Jurgui Ambrožui Pabréžai (1993 m., skulptorius A. Bosas, architektas S. Manomaitis).

* Savo architektūra įdomus garsaus lietuvių architekto M. Songailos suprojektuotas Kretingos banko pastatas (1938–1940 m.).

* Verta aplankytи ir Rotušės aikštę, kur stovi Nepriklausomybės paminklas (1930 m., skulptorius Robertas Antinis, atstatytas 1990 m.), evangelikų liuteronų bažnyčia (1896–1899 m.)

* Su Tiškevičių giminės istorija daug kuo susijęs Birutės gatvėje esantis miesto vandens malūnas (1769 m.).

* Iškalbingos Mèguvos gatvėje esančios senosios žydų kapinės (XIX–XX a.) ir žydų žudynių vieta (1941 m.).

* Miesto parke, netoli ligoninės jaunimo dažnai lankomas astronominis kalendorius su saulės laikrodžiu (atidarytas 2002 m. rugpjūčio 10 d.).

Kretingos parko fragmentai

Kretingos dvaro rūmu Žiemos sodas. Nuotrauka iš RKIC archyvo

Sungailienės Loretas, Mukienės Danutės portėgrapėjės

Kretingos vienuolynas

Kretingos malūnas

Kretingos parke

KRETINGA: svarbiausios i- storijos datos ir skaičiai

Kretingos miestą labiausiai garsino didikų Kęsgailų, Chodkevičių, Sapiegų, Masalskių, Podolskių, Zubovų ir Tiškevičių giminės.

Kretinga (kuršiams priklausiusi Kretingos pilis) pirmą kartą rašytiniame šaltinyje (Livonijos ordino kronikoje) pa- minėta 1253 m.

1263 m. Kretingos pilį sunaikino Li- vonijos ordinė.

Nuo XVI a. Kretingos dvaras ir kai- mas priklausė žemaičių seniūnams Kęsgailoms.

Nuo 1534 m. Kretingos dvaras pri- klausė Lietuvos didžiajam kunigaikščiui.

Nuo 1572 m. Kretingos dvarą val- dė grafa Chodkevičiai.

1602 m. Žemaičių seniūnas, LDK et- monas Jonas Karolis Chodkevičius Kretingoje pastatė pirmąją bažnyčią ir isteigė bernardinų vienuolyną.

1605–1617 m. J. K. Chodkevičius pastatė mūrinius Kretingos vienuolyno rūmus ir Viešpaties apreiškimo Šven- čiausiajai Mergelei ir Šv. Pranciškaus išpažinčiojo bažnyčią.

1609 m. grafas J. K. Chodkevičius pasiraše privilegiją, kurioje nurodyta, kad šalia Kretingos kaimo pradedamas kurti miestas ir jam suteikiamos Magdeburgo teisės, Karolštato vardas ir herbas, kuris vaizduoja Švč. Mergelę Mariją su Kūdikiu ant rankų. Miesto centru tapo turgaus aikštė, kurios vi- duryje stovėjo dviaukštė mūrinė rotu- šė su bokštu.

1610 m. prie Kretingos vienuolyno įsteigta parapinė mokykla.

Nuo 1621 m. Kretinga priklausė di- dikams Sapiegoms.

XVII a. viduryje naujasis miesto sa- vininkas Kazimieras Leonas Sapiega

Iš kairės: Kretingos vienuolyne; Kretingos muziejus (Kretingos grafų Tiškevičių rūmai)

pakeitė miesto herbą – tais laikais herbe buvo vaizduojamas šv. Kazimieras.

Nuo 1720 m. Kretingos dvaras buvo kunigaikščio Masalskio nuosavybė.

1774 m. vyskupas Ignas Jokūbas Masalskis pasirūpino, kad Kretingoje būtų atidaryta šešiametė vidurinė mokykla (1793 m. perkelta į Telšius). Šioje mokykloje 1785–1792 m. mokėsi botanikas, pamokslininkas Jurgis Pabrėža. Kretingoje mokėsi ir Simonas Daukantas.

1795 m. kunigaikštis Masalskis Kretingos dvarą perleido grafui V. Podolskiui.

XVIII a. pabaigoje, Lietuvą prijungus prie Rusijos, Kretinga prarado miesto savivaldos teises.

1806 m. Kretingos dvaro ir jo apylinkių šeimininkas buvo kunigaikštis Zubovas.

1875 m. iš kunigaikščio Zubovo dvarą nupirko grafas Tiškevičius.

1882 m. pirmoji Lietuvoje telefono linija Kretinga–Plungė–Rietavas–Palanga sujungė grafų Tiškevičių, Zubovų, kunigaikščių Oginiskių dvarus.

1890 m. Kretingos dvare įvesta elektra.

1910 m. atidaryta valdinė Kretingos mergaičių pradinė mokykla, isteigta vilnų karšykla.

1907–1912 m. rekonstruota Kretingos katalikų bažnyčia.

1915 m. vokiečių valdžia įkūrė Kretingos apskritį, per Kretingos kaimą nutiesė Bajorų–Priekulės (Latvija) geležinkelį.

Tarpukario metais Kretinga buvo apskrities ir valsčiaus centras.

1924 m. Kretingai suteiktos miesto teisės. Pirmuoju miesto burmistru buvo Jonas Paulauskas, nuo 1934 m. šias pareigas éjo Tadas Dambrauskas.

1932 m. nutiestas Kretingos–Kužių (Šiaulių) geležinkelis.

1919 m. įsteigta Kretingos apskrities ligoninė, kurios pirmuoju vyriausiuoju gydytoju buvo visuome-

nés veikėjas, rašytojas Feliksas Janušis.

1932 m. pastatytą ir atidarytą Pranciškonų ordino vyru gimnaziją, kurioje veikė Šv. Antano misijų kolegija.

1923–1928 m. veikė Kretingos dvimečiai mokytojų kursai, kuriuose buvo ruošiami pradžios mokyklų mokytojai.

1935 m. atidarytas Kretingos muziejus.

1930 m. turgavietėje pastatytas ir pašventintas Laisvės paminklas.

Tarpukario metais Kretingos vienuolynas buvo Pranciškonų ordino Lietuvos provincijos centras. Tuo laikotarpiu pranciškonai Kretingoje pastatė gimnaziją (Šv. Antano Misijų kolegiją), Šv. Antano rūmus (prieglaudą Amerikos lietuviams), mūrinę koplytėlę ant J. A. Pabrėžos kapo, įrengė Lurdo grotą, išlaikė savo spaustuvę.

1940 m. viduryje Kretingoje (dvare, Šaulių namuose, Šv. Antano rūmuose, Pranciškonų ordino gimnazijoje, vaistininko S. Ščefanavičiaus name) įsikūrė Raudonosios armijos ir NKVD pasienio kariuomenės daliniai.

1941 m. birželio 14 d. iš Kretingos apskrities buvo ištremtos 88 šeimos (iš viso 311 žmonių).

Pirmosiomis Antrojo pasaulinio karo dienomis Kretingos apskritijoje naciai sunaikino gausią rajono žydų bendruomenę, daug kitų gyventojų.

1941 m. birželio 26 d. padegta žydų sinagoga. Kiliusio gaisro metu sunaikinta didžioji dalis Kretingos senamiesčio, nukentėjo ir katalikų bažnyčia, vienuolynas.

1945–1951 me. iš Kretingos apskrities ištremtos 124 šeimos (iš viso 392 žmonės).

1949 m. nuverstas, Akmenos upėje paskandintas Kretingos Laisvės paminklas.

1950 m. Kretinga tapo rajono centru.

1959 m. mieste gyveno 9 690, 1989 m. – 19 200 žmonių.

Sungailienės Loretas, Mukienės Danutės portégrapéjés

BURBĖŠKÉ DVARS

(Radvilėškė rajuons)

MUKIENĖS DANUTĖS, SUNGAILIENĖS
LORETAS PORTĒGRAPĖJĖS

Paminklos poetou Mickevičė
Aduomou Burbiškė dvara
suodibuo. Skulptuorius
Ulianskis Kazīs, 1911 m.

Paminklos Vitautou Dédėjems Burbėškė dvara suodibuo. Skulptuorius Ulianskis Kazis, 1912 m.

(Atkelta iš 27 p.)

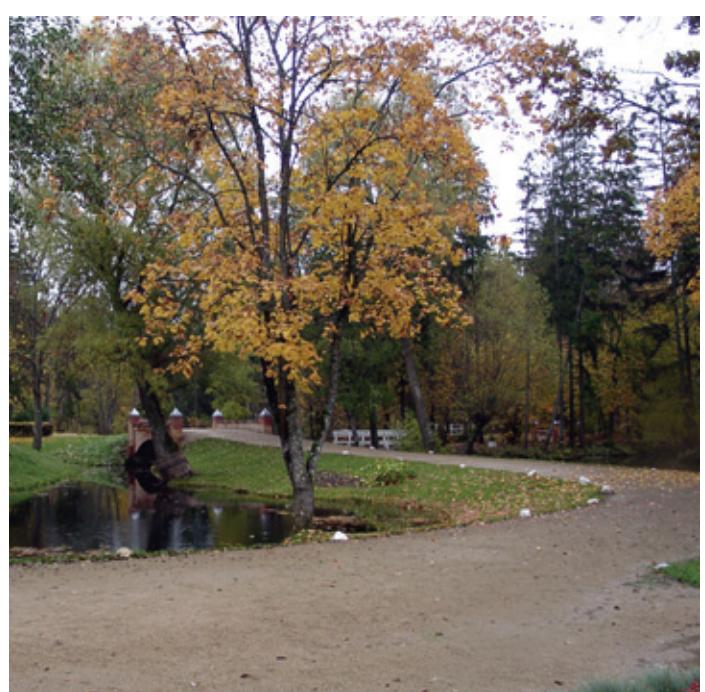
rekonstroutė XIX–XX omžiou iškélė pastatā ēr XIX omžiou irēngts parks. Suodība dabā īr saugoma valstībēs kāp svarbos mūsa kultūras pavelda paminklos. Dvars priklausa Daugīvenės kultūras istuorėjės muziejou-drausteniou.

XVII omžiou dvars priklausē dvarininkams Burbuoms. Laikou ei-nont ēr pats dvars, kaims pri dvara bova pradiets vadintē Burbēškio.

XIX omžiau Burbēškē dvara šeimininkās tapa dvarininkā Baženskē, katrēi i Lietova atsékielē 1330 m. iš Pamarē ēr isékūré Burbēškie. Če gīvendamē anēi solietoviejē. Iségējē dvara, rekonstra-va dvara pastatus, īrēngē parka.

1902 m. mérē dvara šeimininks Baženskis Mēkuols Ignos.

1903 m. dvara suodība paveldiejė anuo sūnos Baženskis Mēkuols. Uns jaunīstie muokies Rīguo, Galicējuo, agruonuomėjės mokslus stodējava Leipcigė, bova dėdėlis kompozituoriaus Štrausa, poeta Mickevičė Aduoma kūrėniū gerbies. M. Baženskis iduomavuos Lietovuos istuorėjė, dédlė mīliejė

(Nukelta i 30 p.)

(Atkelta iš 29 p.)

Burbėški. Pu studēju Vokītējuo sogriža če ér pats jiemies privezieté, tvarkitē dvara, išpoušé parka skulptūruoms, išgražena tieva iréngta parka. Tou laiko parks jungies so mēško. Dvara suodība bova apjousē pīlēmā, gélē griuovē, katrēi liuob išdžiūtē tik vasaras vēdorie.

M. Baženskis pasérūpēna, ka būtom pabēngts suformoutē mēšros peizažinis dvara parks, katramē būtom vaizdingē tvēnkénē so saluoms. Tuos saluos bova irengtas puoēlsē aikštelēs. Dēdliuoje saluo lig šiuol tebier apžvalguos aiukštelē. Nu tvēnkéniū pakrontiu i salelēs bova pastatīté medénē ér mūrēnē tēltelē ér léptelē – iš vēsa dabar anū īr dvīlēka. Dabar dvara parka īr pluots – 28 ha, onkstiau ons ožiemē aple 40 ha. Par parka tekiejé nedēdēlis upielis. Parka terētuoréjuo esontiūs tvēkniniūs īr 15 salū. Parks gražē tvarkuoms. Dvara ansamblis bēngams pēlnā atkortē.

XX omžiaus pradiuo ne vēina karta Burbēškē dvaré lonkies tuo laikuotarpē garsē vēsuomenēs, kultūras veikiejē Vileišis Petros (M. Baženskis bova vēdēs anuo dukteri Marijē), Basanavīčē Juons ér daug kétū.

1990 m. īsteigts Daugīvēnēs kultūras istuorējēs muziejos-draustinis. Burbēškē dvaré iréngta ér veik Burbēškē dvara istuorēnē ekspozicējē

(ana veik céntréné dvara pastata veranduo).

Dvara pastatā īr tēp suformoutē, ka anei sodara dēdēli uždara kēima. Ta suodība šeik tēik panaši i tvértuovē. Atstatītūs céntrēniūs rūmūs karto so ekspuozicējē veik ēr svetiū nomā, katrūs atvīkosēijē gal ēr apsigīventē, švēntēs švēstē.

Parka terētuorējuo, pri rūmu, stuov do paminklā: Vītautou Dédējem (1912 m.) ēr poetou Mickevīčē Aduomou (1911 m., skulptūra iškalta iš kalkēnē Kelcu akmēns, katros bova atvežts iš Lénkējēs). Tas skulptūras sokūrē skulptorios Uliansks Kazīs (gémē 1888 m. Vilniou, mérē 1914 m.). Parkē īr pastatīts paminklos, skérts Nekalta prasēdiejēma Švénčiausē Mergelē Marijē. Parka tēltelius ēr tēltus pouš liūtu skulptūras. īr ēr fauna skulptūra „Velnioks“. Dvarē sauguomē Baženskiu šeimuos biustā, herbā, bareljefā, dvara svērna skulptūra. Dalēs tū skulptūru išlēka, dalēs paskotēnēs metās īr atkorta pagal išlékosē ikuonuograpénē dvara medžega. Sava laiko M. Baženskis tas skulptūras sava dvara terētuorējuo statē netoriedams ca-ra valdiuos leidēma. Paminklu so-kūrēmou, pastatīmou M. Baženskis išleida aple 5 000 rubliu.

Pērmuojē pasaulénē kara metās daug skulptūru dingā a bova sonaikinta.

Pu Pērmuojē pasaulénē kara dalēs skulptūru bova atkorta ēr pastatīta anū onkstesnies vēituos.

2000 m. gegužēs 13 d. Burbiškē dvarē bova soréngta pērmuoji tulpiu švēntē, katra dabar jau dédlē puopoleri vēsu Lietovuo. Kuožnās metās i anou sovažiou vēs daugiau žmuoniū ēš. Suodībuo Malčiauskē Pelēksa inicetīvo īr īveists tulpīns, katramē aug aple 400 ivairiū formu ēr rūšiu tulpiu.

Tītuvienā – miestelis, katros nu Kelmės īr nutuolés aple 17 kēluometru. Pēiténie miestelē dalie īr tarp turistu ér vieténiu gīventuoju puopolerus Bridvaišē ežers.

Istuoreniūs šalténiūs Tītuvienā (Tītuvieno dvars) bova pradieté ménavuoté XIV omžiaus pabaiguo.

1555 m. Tītuvienūs pastatīta pérmuoji bažnīcē.

XVII omžiaus ontruuo posie Žemaitéjuo isékürē pér-méijē vienuolē.

1614 m. LDK vielevininks, Žemaitiu žemēs teisies Valavičē Ontuons pakvēité bernardinu vienuolius i Tituvienus ér pasirašē anéms skérta fundacējēs akta. Pér-méijē vienuolē če atvīka iš Vilniaus, Kauna, Kruokuvuos vienuolīnu. Pradiuo anéi isékürē Tītuvieno dvarē. Šv. Mēšēs anéi liuob aukuoté Tītuvienūs bovusiuo mažuo medénie Šv. Jorgé bažnītelie. Anéi ne tik švēité žmuonis, saké pamuokslus, muoké krékščiuoniu kata-léku tékiejēma, bet ér kuovuojé so reformacējēs skle-diejēs, paguonībēs išpažintuojēs, ikūrē véina pérmuju dédliausiu bēbliuoteku Žemaitéjuo, plietuojé suodi-ninkistē.

1617 m. pri vienuolīna bova ikorta Šv. Uonuos draugéjē, vuo vieliau īsteigtas ér Šv. Barbuoras, Švč. Mer-

ÉR TĪTUVIENU BERNARDINU VIENUOLĪNS

SUNGAILIENÉS LORETAS ÉR MUKIENÉS DANUTÉS PORTÉGRAPÉJÉS

gelēs Marijēs Nekalta Prasēdiejēma, Šv. Prancēšaus Serafinēškē ér Šv. Ontuona Paduviētē draugējēs.

1618 m. bova pradieta vienuolīna ér vienuoliu nomū statība.

Aple 1633 m. bova bēngts statīté vienuolems skérts vielīvuojé Renesansa stiliaus, pasagas formas, dvēaukštis, pri bažnīčēs prieinous gīvenamāsis noms.

1635 m. bova pabēngta statīté Tītuvienu bernardinu vienuolīna Angelū Švč. Mergelēs Marijēs bažnīčē.

XVIII omžiaus pradiuo (aple 1735 m.) bova soremontouta Tītuvienu vienuolīna bažnīčē.

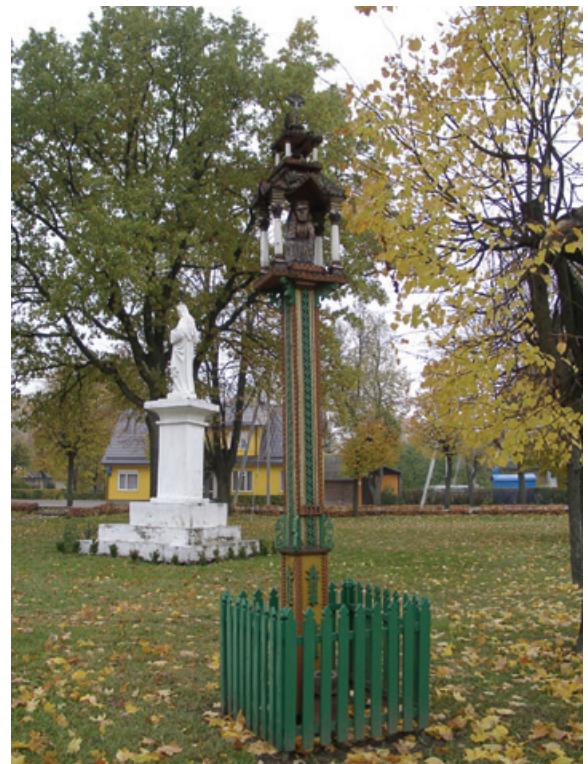
1724 m. Augsts II Tītuvienams soteikē kasmeténē torgaus privilegējē.

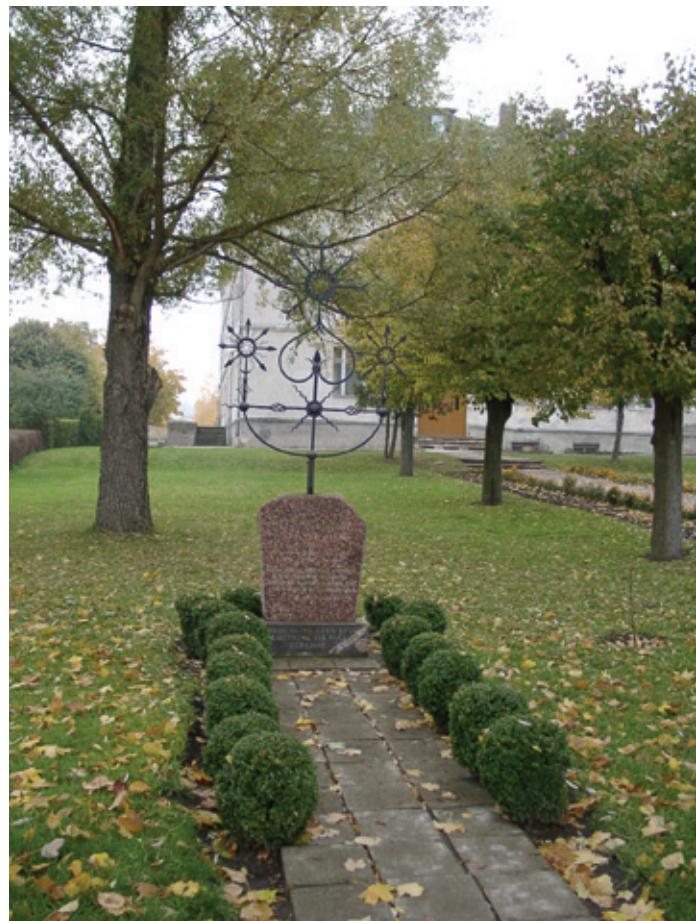
1736 m. Tītuvienu vienuolīnē bova isteigta muokīma institucējē-noviciats.

XVII omžiaus vēdorie bernardinā rekonstrava Tītuvienu bažnīčēs interjera.

1771–1780 m. prīšās bažnīčē bova pastatītas arkadēnēs galerjēs ér anuos irēngtas Krīžiaus kelē stuotis. Tumet vienuolis Burnickis Ontuons iš Jeruzalēs i Tītuvienus parvežē žemēs – relikvējē, katrou sava laiko lietē Išganītuojē kuojēs, ka uns nešē

(Nukelta i 34 p.)

(Atkelta iš 33 p.)

krūžio i Golguotas kalna. Ta žemė bova išdiestīta stikliniūs gaubteliūs pu Krīžiaus kelē stuotiū atvaizdās.

XVIII omžiaus pabaiguo arkadéniu galeréju kėima céntré bova pastatīta ér Šventūju laiptu koplīcę. Tén kuožnuos akménénés pakuopas védorie bova idietas relikvéjés, katruos soteik koplīcē Viešpaties končiuos paliudéjémā.

Pu 1795 m. (tretiuojé Lietovuos-Lénkéjés padaléjéma) Ruséjés valdē pradiejé késtēis i vienuolīnu givénéma.

1829 m. iségaliuojé naujés stuojéma i vienuolīna taisíklés. Nu tuo laika, nuorint istuoté i vienuolīna, reikjé administracénés valdiuos praštíté leidéma, vuo galutini spréndéma liuob priimtē Peterburgé veikusi dvaséniu rēkalū valdība. Pu tuokiū pertvarku Títuvienūs veikés vienuolīna nuoviciats greitā bova uždarīts.

Par 1831 m. sokélēma apīlinkies veiké sukilielē Títuvienu vienuolīnē bova isirégé lèguonéné. Vienuolīnē ér kétūs aplinkiniūs mūrēniūs pastatūs bova iréngtē gīnībā skértē itvertéinemā.

1841 m. Ruséjés cara valdē išleida īsaka, pagal katrou Víriausibé konfiskava vienuolīnu žemé (Títuvienu vienuolīns pagal anuo fundatuoriaus užrašīmus lig tuo laika toriejé 17 valaku, 22 margus, 196 rīkštēs žemēs, vo tas sodaré aple 350 hektaru). Už tou žemē vienuolems bova pradietas muokieté algas.

XIX omžiaus vėdorie bova panaikinta vienuolīnu sa-valda, pruovincijuola pareigibė.

Pu 1863 metu sokéléma Tītuvienu vienuolē bova apkaltinté riemé suokélielius ér vienuolems bova isakīta iš Tītuvienu, kor anéi bova isékūré aple 250 metu, par-sékelté i Kretinguos vienuolīna.

1868 m. pavasari rusu valdē isakē uždaritē Tītuvienu bažnīčę ér anou perdouté stačiatékiu dvasininkams. Žemaitiu vīskups M. Valončios so tuokio reikalavémo nesotéka ér pakvéité tēkuntiūsius ginté sava bažnīčę. Pu trijū mienesiu cara valdē sava reikalavéma atšauké.

1875 m. Tītuvienu miestelé céntré pastatīta Dieva Muotina ikuonas „Kazanskaja“ cerkvę.

XX omžiaus pradiuo Tītuvienā bova garsos kurorts.

1888 m. klébuons L. Tarvīds par varžiténés nupérka uždarīta vienuolīna pastatus ér anus paduovénuojé Tītuvienu parapéjē.

1897 m. rusu valdē uždaré medéné Tītuvienu kapéniu koplīčę.

1908 m. bova suremontouts, atnaujints bažnyčés ér galerjés stuogs, atnaujinta bažnīčés frontuoné stu-vinti Šv. Prancēšaus skulptūra.

Par Pérmouji pasaulini kara, vīkstont bombardavé-

(Nukelta i 36 p.)

(Atkelta iš 35 p.)

mams, artilerėjės sviedinīs apgadėna bažnčės frontuona véršo, katros 1923 m. bova atkorts, nuors ér netékslē.

1930 m. suremontoutas bažnčės kėimė esontės galerėjės.

1931 m. bérželé 21 d. Títuvienūs bova ikorta céntréné vésuos Žemaitėjės vŕiausibé.

1956 m. Títuvienams bova soteiktas miesta teisés.

1961–1965 m. svarbiausé bažnčės ér vienuolína pa- statā bova restaurouté pagal architektiu Zareckienės Da- lijės ér Kugevičienės Birutės proujekta.

1992 m. ikorts Títuvienu regéjuonénis parks. Anuo tékslos – išsauguoté kalvotu, pelkietu, ežeringu apilinkiu kraštuovaizdi, senuovénium Šéluvuos ér Títuvienu urbanistinius paminklus, savéta gamta ér kultūras paveldada vertibės.

2002 m. patvirtintis Títuvienu herbs.

2004 m. Títuvénūs bova pradietė organizouté tarpauténē menū festivalė.

2008 m. paréngts proujekts „Títuvienu bernardinu vienuolína ansamblé pritaikím turizma reikmiems“. Tū patiū metu spalé 27 d. Lietovuos Respublikas ūké ministra isakimo tas proujekts bova itrauks i Valstibės planoujemu turizma proujektu, katrus ī siūluoma finansouté iš 2007–2013 m. Europas Sājungas paramuos liešū.

2008 m. kuova 28 d. isteigta Viešuoji īstaiga „Tytuvénų piligrimų centras“. Steigiejé, dalininkā ī Kelmés rajuona savévaldibé, Šiauliū vīskupéjės kuréjé, Títuvienu Švč. Mergelės Marijės Angelū Karalienės parapéjé. Céntra tékslā: igivendinté Títuvienu bernardinu vienuolína rekonstrukcējé bei pritaikitė vienuolína pastata turizma, piligrimu, tékontiūju puoreikems ér dvaséniems reikmiems. Céntros reng ér igivendén kultūras, švēitėma, mena plietuojéma, turizma vīstīma prouogramas, plietuo Títuvienu architektüréné ansamblé išsauguojéma ér turizma institucéju rišius, skatén vésuomenės kultūréne veikla, turizma ér piligrimisté.

